

Ο αντίκτυπος της νόσου Covid-19 στον Ελληνικό αθλητικό κόσμο: μια κοινωνιολογική προσέγγιση

Λεκάκης, Ν., Φουντούκη, Α. & Ντοβόλη, Α.

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Καθηγητής-Σύμβουλος (Μέλος ΣΕΠ) – Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διοίκηση Αθλητισμού (ΔΑΘ)

Περίληψη

Η πανδημία της νόσου Covid-19 επηρέασε και συνεχίζει να επηρεάζει όλους τους τομείς της διεθνούς αθλητικής βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένων των επαγγελματικών και ερασιτεχνικών αθλητικών πρωταθλημάτων και των αθλητικών συλλόγων. Συγκεκριμένα, μαζί με άλλους τομείς της κοινωνίας, η Ελληνική αθλητική κοινότητα έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από τα συνεχόμενα περιοριστικά μέτρα κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών. Η έννοια *habitus* του Bourdieu έχει αποδειχθεί ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο όταν πρόκειται για την εξήγηση κοινωνιολογικών φαινομένων σε πολλές κοινωνίες. Ωστόσο, το *habitus* δεν έχει ακόμη χρησιμοποιηθεί για να εξηγήσει πώς μια πανδημία επηρεάζει εκτός των άλλων κοινωνικών δραστηριοτήτων και τις αθλητικές δραστηριότητες. Αναδεικνύοντας τις κοινωνιολογικές πτυχές και παρέχοντας μια βάση για την κατανόηση των πιθανών επιδράσεων της πανδημίας στην αθλητική δομή και τη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες, το παρόν άρθρο εστιάζει σε επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην αθλητική κοινότητα με αναφορές στην έννοια του *habitus*, με στόχο την καλύτερη κατανόηση των σχετικών αλλαγών στην Ελλάδα. Μεθοδολογικά το άρθρο ακολούθησε τη παραδοσιακή μορφή των βιβλιογραφικών ανασκοπήσεων, την αφηγηματική και στηρίχθηκε στην περιορισμένη υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς και σε δημοσιεύσεις στο διαδικτυακό τύπο και δηλώσεις εκπροσώπων φορέων όπως αυτές παρουσιάστηκαν και παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας, δεδομένου πως η πανδημία είναι ακόμα σε εξέλιξη τη στιγμή που γράφτηκε το παρόν άρθρο.

Λέξεις κλειδιά: Covid-19, Αθλητισμός, *habitus*, Bourdieu, Ελλάδα

Εισαγωγή

Σε μια ιδιαίτερη κρίσιμη περίοδο υγειονομικά λόγω της πανδημίας της Covid-19, κατά την οποία ο αθλητισμός και η σωματική άσκηση συνδέονται ολοένα και περισσότερο με την κοινωνία, η κοινωνιολογική μελέτη του αθλητισμού, μέσω των αντίστοιχων θεωριών, ανοίγει ένα παράθυρο συνδέοντας τις περίπλοκες αλληλοσυσχετίσεις της κοινωνίας, της οικονομίας, της διοίκησης, της οργάνωσης και των αθλημάτων του σήμερα (Evans et al., 2020). Η πανδημία της Covid-19 είχε έναν

άνευ προηγουμένου αντίκτυπο στην κοινωνία, οδηγώντας σε άμεσο κλείσιμο επιχειρήσεων, χώρων εργασίας, αθλητικών εγκαταστάσεων, αθλητικών συλλόγων, σχολείων και πανεπιστημίων (Grix et al., 2021). Οι συνεχείς και επαναλαμβανόμενες προκλήσεις, η διακοπή των αθλητικών αγώνων και διοργανώσεων παράλληλα με την εμφάνιση νέων αθλητικών μορφών και τρόπων σκέψης για τον αθλητισμό σημαίνουν ότι ο αθλητικός κόσμος που γνωρίζαμε το 2019 μπορεί να μην είναι ο ίδιος μέχρι το 2023 στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως.

Στην νέα πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται στην εποχή της COVID-19, η σχέση του αθλητισμού και της κοινωνίας αλλάζει με ταχύτατους ρυθμούς. Ακόμα και πριν την πανδημία όμως, σύμφωνα με έρευνα της εταιρίας Nielsen (2018), θέματα που σχετίζονται με την κοινωνική δικαιοσύνη, την ισότητα των φύλων, την διαφορετικότητα και την σεξουαλικότητα είχαν κυρίαρχη θέση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ταυτόχρονα είχαν σημαντικό αντίκτυπο στο σύνολο της αθλητικής βιομηχανίας (Φουντούκη, 2021). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της επίδρασης στην αθλητική βιομηχανία, ήταν οι διαδηλώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής κατά την διάρκεια του κινήματος Black Lives Matter (ESPN, 2020) αλλά και οι αλλαγές από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, όπου στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Τόκιο το καλοκαίρι του 2021 αλλά και στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες στο Πεκίνο, έδωσε την άδεια και ταυτόχρονα ενθάρρυνε τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές να συμμετέχουν με δύο σημαιοφόρους στις τελετές έναρξης και λήξης, έναν άνδρα και μια γυναίκα (International Olympic Committee, 2021). Τέλος σημαντική επίδραση στη διαμόρφωση της νέας σχέση μεταξύ αθλητισμού και κοινωνίας διαδραμάτισε και το κίνημα MeToo, όπου τις αποκαλύψεις για τις περιπτώσεις σεξουαλικών παρενοχλήσεων και επιθέσεων στον χώρο του θεάματος, διαδέχθηκαν οι αποκαλύψεις στον χώρο του αθλητισμού καθώς δόθηκε η ευκαιρία στα θύματα να διατυπώσουν πλέον ισχυρό λόγο (Abrams & Bartlett, 2019).

Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως οι κοινωνικές αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν και πραγματοποιούνται στον χώρο του αθλητισμού δημιουργούν μια νέα τάξη πραγμάτων. Οι νέες αυτές συνθήκες σε συνδυασμό τις αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στον χώρο του αθλητισμού εξαιτίας της πανδημίας της COVID-19 κάνουν επιτακτική την ανάγκη διερεύνηση τους υπό ένα κοινωνιολογικό πρίσμα, που θα τις ερμηνεύσει και πιο συγκεκριμένα υπό το πρίσμα της θεωρίας «habitus» του Bourdieu.

Η έρευνα συμβάλει στην κατανόηση των επιπτώσεων της πανδημίας στην Ελληνική αθλητική κοινωνία, χρησιμοποιώντας την έννοια «habitus» του Bourdieu. Αυτό γίνεται με εστίαση στα: α) μέτρα για την πανδημία που επηρέασαν τον αθλητισμό, β) τον αντίκτυπο των μέτρων Covid-19 στον αθλητισμό και γ) στις νέες επιλογές αθλητισμού των ατόμων στην Ελλάδα. Η εφαρμοσμένη αξία της συμβολής αυτής αφορά την αξιοποίηση της παραπάνω γνώσης για τη βελτίωση των σχετικών πολιτικών στο πεδίο του αθλητισμού

Σκοπός της Έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν να παρουσιάσει μια κοινωνιολογική προσέγγιση του αντίκτυπου της πανδημίας της COVID-19 στο χώρο του αθλητισμού στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας ως 'εργαλείο' κατανόησης την θεωρία του «habitus» του Bourdieu. Αρχικά εξετάστηκε το εάν άλλαξε η οργανωτική δομή του αθλητισμού εν μέσω πανδημίας καθώς και οι αποφάσεις που ελήφθησαν από τους αρμόδιους φορείς. Στην συνέχεια συζητήθηκαν αλλαγές στον χαρακτήρα του αθλητισμού καθώς τα αθλήματα διεξάγονταν πλέον σε άδεια γήπεδα ή με μειωμένο αριθμό θεατών ανάλογα με την φάση της πανδημίας. Επιπλέον

εξετάστηκε, πως η πανδημία οδήγησε και ενδέχεται να οδηγήσει σε διαφορετικές επιλογές των ατόμων στη σωματική άσκηση. Συνολικά, σκοπός του άρθρου είναι να αναδείξει πως η πανδημία της COVID-19 από κοινωνιολογικής πλευράς επηρέασε τον αθλητισμό στην Ελλάδα και ποιο ρόλο θα έχει ο αθλητισμός, και η σωματική άσκηση στο μέλλον.

Οι ερευνητικοί στόχοι του άρθρου είναι να αναδείξει και να συνδέσει το θεωρητικό υπόβαθρο της προσέγγισης του «habitus» του Pierre Bourdieu με τις αλλαγές στο πεδίο του αθλητισμού στην Ελλάδα ως απάντηση στην πανδημία καθώς και με τη δημιουργία ενός καινούργιου πεδίου έρευνας στον αθλητισμό στον Ελληνικό αθλητικό κόσμο, λόγω της νόσου COVID-19.

Θεωρητικό Υπόβαθρο

Η θεωρία, η κριτική και η αποδόμηση της προσέγγισης του Pierre Bourdieu

Η θεωρία του Pierre Bourdieu αποτέλεσε και αποτελεί ακόμα και σήμερα μια από τις πιο σημαντικές προσπάθειες να ερμηνευτούν οι ομαδοποιήσεις και οι ταυτίσεις των κοινωνικών ομάδων με τις αθλητικές κοινότητες (Ζαϊμάκης, 2015). Ο Pierre Bourdieu εμφανίζεται να είναι αυτός που έχει επηρεάσει περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο την κοινωνιολογία του αθλητισμού. Μάλιστα, η θεωρία του Bourdieu για τη δυναμική της τάξης/της ισχύος στις προηγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της κοινωνιολογίας του αθλητισμού. Ωστόσο, οι μελέτες για τον αθλητισμό και το κοινωνικό αλλά και πολιτιστικό κεφάλαιο συχνά παραμελούν σημαντικές πτυχές της θεωρίας του Bourdieu και τα ευρήματα του σχετικά με τη συμμετοχή του αθλητισμού ατόμων στο ευρύτερο επίπεδο της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Το πεδίο της κοινωνιολογίας του αθλητισμού αποτελεί μέρος της ευρύτερης κοινωνίας με την οποία βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση, αλλά αυτό δεν σημαίνει πως μόνο τα σύγχρονα αθλήματα αποτελούν αντανάκλασεις των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών σε μια δεδομένη συγκυρία (Maton 2014). Σύμφωνα με τον Bourdieu οι κοινωνικοί θεσμοί, όπως για παράδειγμα οι τέχνες και η εκπαίδευση, παίζουν αξιόλογο ρόλο στη στήριξη και προαγωγή των ταξικών σχέσεων αφού επιτυγχάνουν να μεταβάλουν τα αξιακά πρότυπα και τον τρόπο ζωής σε κοινά αποδεκτές πεποιθήσεις της κοινωνίας. Οι ταξικές διαμάχες εκφράζονται στο πεδίο του αθλητισμού και μέσα από τους κανόνες και αξίες των αθλημάτων, της φυσικής αγωγής και της γυμναστικής (Ζαϊμάκης, 2015). Η προσέγγιση του Bourdieu για την πολιτισμική διάκριση στον αθλητισμό ήταν καινοτόμος και πολλαπλασίασε τα ερεθίσματα της μελέτης του αθλητισμού συμβάλλοντας κυρίως στη διαμόρφωση μιας διακριτής γαλλικής (και όχι μόνο) κοινωνιολογικής σχολής του αθλητισμού (Lupton, 2014).

Κατά τον Bourdieu, μέσω της λειτουργίας του «habitus», ενός ενσωματωμένου εσωτερικού συστήματος στην κοινωνία, οι υπάρχουσες καταστάσεις που συμβαίνουν στον κοινωνικό χώρο «μεταφράζονται» σε πρακτικές και προτιμήσεις (Wacquant 2004). Συγκεκριμένα, ο Bourdieu υποστηρίζει ότι το «habitus», λειτουργεί ως «μήτρα» ή αρχή παραγωγής ταξινομήσιμων πρακτικών και κρίσεων. Το γνώρισμα που τονίζεται εδώ είναι ότι το «habitus» είναι ένα μη δομημένο δημιούργημα το οποίο βρίσκεται συνεχώς σε επεξεργασία. Επιπροσθέτως, ο Bourdieu υποστηρίζει ότι διαφορετικές συνθήκες ύπαρξης παράγουν ένα διαφορετικό «habitus». Με άλλα λόγια, οι συνθήκες ζωής και η θέση σε μια κοινωνική δομή θα διαμορφώσουν μια συγκεκριμένη συναίσθηση του κόσμου και θα διαμορφώσουν το ανάλογο πεδίο που συνεχώς εξελίσσεται (Laberge & Kay 2002). Όσον αφορά την πνευματική προέλευση της έννοιας του «habitus», (η οποία εξακολουθεί να είναι η πιο διαδεδομένη ερμηνεία της ιδέας) σύμφωνα με τον Lizardo (2004), το βασικό μέλημα του Bourdieu δεν ήταν μόνο η εξήγηση συγκεκριμένων παραλλαγών στην κοινωνική διαμόρφωση που προερχόταν από την κοινωνιολογία του αθλητισμού,

αλλά και η διαχρονική έμφαση στη διαδικασία αναπαραγωγής ταξικών δομών και πεδίων σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Σύμφωνα με τους Edgerton & Roberts (2014), εάν οι καταστάσεις ενός υπάρχοντος «habitus» ευθυγραμμίζονται καλά με τις συνθήκες ενός συγκεκριμένου πεδίου (π.χ. αθλητικό), η αλλαγή είναι απίθανη ή ελάχιστη. Εάν οι καταστάσεις στην κοινωνία παρεκκλίνουν, τότε κάποιος βαθμός αναστάτωσης είναι αναπόφευκτος και η σταθερότητα σε αυτόν τον τομέα θα εξαρτηθεί, εν μέρει, από την έκταση της αλλαγής/προσαρμογής στο υπάρχον «habitus» (Carlson & Schneickert 2021).

Σύμφωνα με τον Maton (2014), για τον Bourdieu, πρέπει να δοθεί προσοχή στον τρόπο με τον οποίο η πρακτική παράγεται μέσω της δομής του «habitus» και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη πρακτική στο πεδίο. Ωστόσο, το «habitus» δεν είναι μόνο μια εσωτερικευση των κοινωνικών συνθηκών. Ο Bourdieu το αντιλαμβάνεται επίσης ως ταυτόχρονα μια αρχή παραγωγής πρακτικών που εκφράζονται με διάφορους τρόπους (Wacquant, 2014). Μέσω της κοινωνικοποίησης και της μάθησης, οι κοινωνικοί φορείς αποκτούν ένα σύστημα διαθέσεων που τους οδηγεί να ενεργούν και να αντιδρούν με τρόπο που αρμόζει στην κοινωνική τους ομάδα. Το «habitus» παρέχει τις βασικές γνωστικές κατηγορίες και πλαίσια δράσης μέσα από τα οποία οι άνθρωποι σκέφτονται και ανταποκρίνονται στον κοινωνικό κόσμο. Μέσω του «habitus», οι κοινωνικές πρακτικές και οι τρόποι ζωής νοούνται ως τα αποτελέσματα μιας σχέσης μεταξύ κοινωνικής δομής και κοινωνικής δράσης (Laberge & Kay 2002). Τα διαφορετικά «habitus» δεν μπορούν εύκολα να αναγνωριστούν και χρειάζεται περαιτέρω κοινωνιολογική μελέτη, μέσω πρακτικών, παρατήρησης και ανάλυσης των διαφορετικών κοινωνικών ομάδων (Robbins, 2020).

Ποια είναι όμως η χρηστική αξία του «habitus» στην συγκεκριμένη έρευνα; Παρακάτω εξετάζεται εάν η θεωρία του «habitus» μπορεί να είναι χρήσιμη για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζεται η διαφορετική τωρινή κοινωνική κατάσταση στον Ελληνικό αθλητικό κόσμο λόγω της πανδημίας COVID-19.

Συμπερασματικά, η θεωρία του Pierre Bourdieu αναγνωρίζει το «habitus» ως ένα μη δομημένο δημιούργημα το οποίο βρίσκεται συνεχώς σε επεξεργασία και λειτουργεί ως «μήτρα» ή αρχή παραγωγής ταξινομήσιμων πρακτικών και κρίσεων.

Μεθοδολογική προσέγγιση

Μεθοδολογικά το άρθρο ακολούθησε τη παραδοσιακή μορφή των βιβλιογραφικών ανασκοπήσεων, την αφηγηματική παρουσίαση και στηρίχθηκε στην περιορισμένη υπάρχουσα βιβλιογραφία καθώς και σε δημοσιεύσεις στο διαδικτυακό τύπο και δηλώσεις εκπροσώπων φορέων όπως αυτές παρουσιάστηκαν και παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της πανδημίας, δεδομένου πως η πανδημία είναι ακόμα σε εξέλιξη όταν που γράφτηκε το παρόν άρθρο.

Για να ανιχνευθεί ο αντίκτυπος των αθλητικών γεγονότων και της κοινωνίας των πολιτών κατά τη διάρκεια της πανδημίας της νόσου Covid-19 και κυρίως στο γενικό lockdown, μεγάλο μέρος του υλικού προήλθε από πηγές του ψηφιακού τύπου. Ο τύπος και ιδιαίτερα οι εφημερίδες, οι τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές είναι μια εύχρηστη και χρήσιμη πηγή πολύτιμων εγγράφων (Harrison & Startin 2013). Οι μεταβολές στην τεχνολογία πληροφοριών παρέχουν πρόσβαση σε αυτά τα δεδομένα και επιτρέπουν σε σκεπτικιστές και κριτικούς να αξιολογήσουν τις ερμηνείες των επιλεγμένων ποιοτικών πηγών (Cunsolo et al 2013). Οι αναφορές του τύπου θεωρούνται επίσης αντιπροσωπευτικές ενός άγνωστου συνόλου σχετικών εγγράφων, καθώς δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η αναφερθείσα πρόοδος στις διαπραγματεύσεις αποκλίνει από την πραγματικότητα. Οι αναφορές αυτές, ως έγγραφα που

χρησιμοποιούνται στην παρούσα μελέτη περίπτωσης, έχουν μόνο πρακτικά πλεονεκτήματα. Είναι η μόνη άμεσα διαθέσιμη πηγή πληροφοριών για μια συνεχιζόμενη διαπραγματευτική διαδικασία, πάντοτε προσιτή (Lurton, 2014). Δεδομένων των επικρατούσων συνθηκών στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως αυτές οι συνεχώς διαμορφώνουσες συνθήκες, καταλήγουν συχνά και σε αναφορές τύπου.

Αποτελέσματα

Αλλαγές στο πεδίο του αθλητισμού ως απάντηση στην πανδημία

1) Μέτρα για την πανδημία που επηρέασαν τον αθλητισμό (ΓΓΑ, Υπουργείο, Αρμόδιοι φορείς)
Η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού ενέταξε στην επίσημη ιστοσελίδα της, ενότητα για την νόσο COVID-19, στην οποία και περιλαμβάνονται όλες οι πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την ομαλή λειτουργία του αθλητισμού στη χώρα. Υγειονομικά πρωτόκολλα λειτουργίας αθλητικών εγκαταστάσεων, διοργάνωσης αθλητικών αγώνων αλλά και προπονήσεων ανά άθλημα περιλαμβάνονται στην ενότητα. Επίσης εμπεριέχονται όλες οι νομοθετικές πράξεις που σχετίζονται με τον αθλητισμό και τους περιορισμούς λόγω της COVID-19, έτσι ώστε να διευκολύνεται το έργο των φορέων του αθλητισμού δεδομένου πως η πανδημία είναι ακόμα σε εξέλιξη και οι οδηγίες ανανεώνονται σύμφωνα με τα ισχύοντα επιδημιολογικά δεδομένα (<https://gga.gov.gr/mitroo/278-covid/2981-covid19-sports>).

Η νόσος COVID-19 εμφανίστηκε στην Ελλάδα στις 26 Φεβρουαρίου 2020 και από εκεί και έπειτα εφαρμόστηκαν μια σειρά μέτρων που αφορούσαν όλες τις διαστάσεις τις κοινωνικής και οικονομικής ζωής της χώρας με αποκορύφωμα το 1ο Lockdown στις 23/03/20 όπου η κυκλοφορία των πολιτών διεξάγονταν με την χρήση γραπτών μηνυμάτων και για πολύ συγκεκριμένους λόγους. Είχε προηγηθεί σταδιακό κλείσιμο των εκπαιδευτικών μονάδων, των καταστημάτων εστίασης και των εμπορικών καταστημάτων. Το κλείσιμο των αθλητικών εγκαταστάσεων και των γυμναστηρίων έγινε στις 12/03/20 και μόλις στις 04/05/20 επιτράπη ξανά η υπαίθρια ατομική άθληση.

Η επαναλειτουργία των αθλητικών εγκαταστάσεων κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας έγινε τον Ιούνιο του 2020. Τα μέτρα όμως επανήλθαν κατά το δεύτερο κύμα πανδημίας Covid-19 στην Ελλάδα, στις 7 Νοεμβρίου 2020. Κατά την διάρκεια του οι αθλητικές δραστηριότητες απαγορεύθηκαν και οι δημοτικές αθλητικές εγκαταστάσεις παρέμειναν κλειστές. Αθλητικοί χώροι που δεν υπάγονταν στους δήμους, εξαιρούνταν των μέτρων αρκεί να μην υπάρχει συνωστισμός άνω των 3 ατόμων. Το χρονικό διάστημα μέχρι και τον Μάρτιο του 2021 οι αγώνες των εθνικών πρωταθλημάτων και οι προπονήσεις πραγματοποιούνταν με χωροταξικούς περιορισμούς. Από τον Απρίλιο του 2021 όπου και εφαρμόστηκε μερική άρση των περιορισμών, άσκηση πραγματοποιούνταν σε εγκεκριμένες αθλητικές εγκαταστάσεις ενώ υπήρξε ενεργοποίηση όλων των εθνικών κατηγοριών με διεθνείς υποχρεώσεις. Η επανεκκίνηση του αθλητισμού πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2021, με ενεργοποίηση όλων των αθλημάτων και των ηλικιακών κατηγοριών (<https://gss.gov.gr/grafeio-tupou/deltia-tupou/3341-14-5-21>).

Η επιστροφή όμως των θεατών τόσο σε αγώνες ατομικών όσο και ομαδικών αθλημάτων είτε σε κλειστές, είτε σε ανοιχτές εγκαταστάσεις, έγινε στις 19 Ιουλίου 2021 σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Δια/ΓΠ.οικ. 44779/2021 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 3117/Β/16-7-2021. Δικαίωμα εισόδου είχαν μόνον οι πλήρως εμβολιασμένοι ή όσοι έχουν νοσήσει και αναρρώσει το τελευταίο εξάμηνο. Η πληρότητα των εγκαταστάσεων ορίστηκε στο 85%. Από τις 03/01/22 λόγω της ραγδαίας επιδείνωσης των επιδημιολογικών δεδομένων εξαιτίας της μετάλλαξης Όμικρον της COVID-19, επήλθαν αλλαγές και η πληρότητα στις αθλητικές εγκαταστάσεις μειώθηκε στο 10% με ανώτατο όριο τους 1000 θεατές

(<https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-typoy/press-releases/9951-anakoinwseis-apo-ton-yroyrgo-ygeias-thano-pleyrh>).

2) Ο αντίκτυπος των Μέτρων Covid-19 στον Αθλητισμό: Αθλητισμός χωρίς θεατές

Η πανδημία της COVID-19 είχε έναν άνευ προηγουμένου αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής και ο αθλητισμός ως αναπόσπαστο κομμάτι της δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση (Grix et al., 2021) καθώς αποτελεί φαινόμενο πολιτιστικό, οικονομικό και πολιτικό με τεράστια σημασία για την κοινωνία (González et al., 2021). Αθλητικές εγκαταστάσεις, γυμναστήρια, στάδια, κολυμβητήρια, σχολές χορού αλλά και πάρκα και παιδικές χαρές έκλεισαν με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο σχεδόν κομμάτι του πληθυσμού παγκοσμίως να μην μπορεί να συμμετάσχει ενεργά σε δραστηριότητες εκτός σπιτιού, που μέχρι πριν λίγο θεωρούνταν δεδομένες. Να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα βιώνουν πολύ πιο έντονα τις αρνητικές επιπτώσεις του εγκλεισμού στο σπίτι καθώς διαθέτουν μικρότερους χώρους διαμονής με αποτέλεσμα η πραγματοποίηση σωματικής άσκησης μέσα στο χώρο του σπιτιού να καθίσταται σχεδόν αδύνατη (Bas et al., 2020). Γίνεται κατανοητό πως ο αντίκτυπος των επιπτώσεων της πανδημίας δεν είναι ισομερής καθώς εκτός τα άτομα με χαμηλότερα και μεσαία εισοδήματα, των οποίων οι συνθήκες σε σχέση με την άσκηση επηρεάζονται περισσότερο, το ίδιο δυσμενή είναι η κατάσταση σε σχέση με την συμμετοχή στον αθλητισμό κοριτσιών και γυναικών αλλά και ατόμων με αναπηρία (Nauright, Zipp & Kim, 2020).

Ήδη από τον Φεβρουάριο του 2021 σε ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τον αντίκτυπο της νόσου COVID-19 στη νεολαία και στον αθλητισμό (2020/2864(RSP)) αναφέρεται πως «τα διάφορα αθλήματα έχουν επηρεαστεί σε διαφορετικό βαθμό και ότι, όσον αφορά ορισμένα αθλήματα, έχουν πληγεί οι μικρότεροι σύλλογοι, οι αγώνες χαμηλότερης κατηγορίας και οι δραστηριότητες μαζικού αθλητισμού, ιδίως εξαιτίας της οικονομικής εξάρτησής τους από μικρούς χορηγούς ή από τις ποσοστώςεις των ίδιων των αθλητών. Τονίζεται επίσης ότι ο ερασιτεχνικός αθλητισμός αποτελεί τη βάση για τον αθλητισμό σε επαγγελματικό επίπεδο, καθώς οι μικροί αθλητικοί σύλλογοι βάσης συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη νέων αθλητών και λειτουργούν κυρίως σε εθελοντική βάση. Τέλος υπογραμμίζεται η σημασία της αλληλεγγύης εντός της ευρωπαϊκής αθλητικής κοινότητας μεταξύ και εντός των διαφόρων αθλημάτων και ζητεί να αυξηθεί η στήριξη του αθλητισμού των μειονοτήτων και του μαζικού αθλητισμού, δεδομένων των οικονομικών δυσχερειών στη διατήρηση των δραστηριοτήτων τους» (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0045_EL.html).

Είναι γεγονός πως οι κενές εξέδρες ενός γηπέδου κατά την διάρκεια της πανδημίας της COVID 19, δημιούργησαν πρωτόγνωρες εικόνες και μια ατμόσφαιρα τελείως διαφορετική από αυτή που έχουν οι περισσότεροι από εμάς συνηθίσει. Χειροκροτήματα, ύμνοι, συνθήματα αλλά και αποδοκίμασιες αποτελούν το σήμα κατατεθέν ενός ποδοσφαιρικού αγώνα και παίκτες και προπονητές επηρεάζονται από την ατμόσφαιρα που έχει δημιουργηθεί. Η απουσία όλων αυτών ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά τόσο τους παίκτες των ομάδων όσο και τους προπονητές τους (Webb, 2021). Η απουσία θεατών όμως στους αγώνες είχε και άμεσο οικονομικό αντίκτυπο με απώλειες εκατομμυρίων για τις διοργανώσεις δημοφιλών αθλημάτων (Horky, 2021).

Στην προσπάθεια να γεφυρωθεί αυτό το χάσμα που δημιουργήθηκε με τις κενές εξέδρες των γηπέδων οι διοργανωτές έβαζαν να ακούγονται από τα μεγάφωνα συνθήματα των φιλάθλων τους από παλιότερες αθλητικές αναμετρήσεις, κάτι που έγινε και στα Ελληνικά γήπεδα. Βέβαια η κίνηση αυτή δεν είναι αρκετή για να ανατρέψει την κατάσταση καθώς ένα παιχνίδι χωρίς θεατές έχει έναν τελείως

διαφορετικό χαρακτήρα (Drewes, Daumann & Follert, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο Ιαπωνική εταιρεία έφτιαξε μια εφαρμογή για smartphone, με την οποία οι φίλαθλοι θα μπορούν να συνδεθούν σε πραγματικό χρόνο με τον αγώνα της αγαπημένης τους ομάδας και, ενώ βλέπουν τον αγώνα στην τηλεόραση, θα μπορούν μεταδώσουν ουσιαστικά έναν προεγγεγραμμένο ήχο στα μεγάφωνα του γηπέδου. Με αυτό τον τρόπο, το γήπεδο θα γεμίζει με τις φωνές κοινού σε πραγματικό χρόνο. Το αποτέλεσμα είναι πως, στο γκολ θα πανηγυρίσει όλο το γήπεδο ή σε κάποια αποτυχημένη προσπάθεια θα ακουστούν οι αντίστοιχες αντιδράσεις (https://www.yamaha.com/en/news_release/2020/20052501/).

Η χρήση της θεωρίας του Bourdieu θέτει μια σειρά από πιθανά οφέλη για την κοινωνιολογία αλλά και την Διοίκηση του αθλητισμού, παρέχοντας ένα θεωρητικό μοντέλο για την εξέταση μιας σειράς φαινομένων της διαχείρισης του αθλητισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στο πως άλλαξε η οργανωτική δομή και η προσαρμογή του αθλητισμού ως απάντηση στην πανδημία. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στη συζήτηση, η οργάνωση και διαχείριση του αθλητισμού στην Ελλάδα επηρεάστηκε σημαντικά με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν διαφορετικές καταστάσεις/κανονικότητες στο πεδίο δημιουργώντας συγκεκριμένες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις.

3) Νέες επιλογές αθλητισμού των ατόμων στην σωματική άσκηση: Άθληση από το σπίτι

Στην Ελλάδα οι μετακινήσεις κατά την διάρκεια των lockdown γίνονταν με την αποστολή μηνύματος στο 13033 όπου με τον κωδικό 6 «Σωματική Άσκηση», υπήρχε η δυνατότητα να βγει κάποιος έξω και να περπατήσει ή να τρέξει ή να κάνει ποδήλατο σε κοντινή απόσταση από το σπίτι του ανάλογα με τα υγειονομικά πρωτόκολλα που ίσχυαν ανά περιόδους. Σύμφωνα μάλιστα με τον κ. Σπύρο Παπαγεωργίου, διευθυντή ανάπτυξης του οργανισμού «Πόλεις για Ποδήλατο» και μέλους της European Cyclists Federation, υπήρξε υπερδιπλασιασμός στις πωλήσεις ποδηλάτων από τον Μάρτιο του 2020 που ξεκίνησε η πανδημία της COVID-19. Επίσημα στατιστικά στοιχεία δεν υπάρχουν και τα δεδομένα που έχουν συγκεντρωθεί προέρχονται από εμπορικές εταιρίες και καταστήματα λιανικής πώλησης ποδηλάτων. Ωστόσο είναι εμφανής η μεγάλη αύξηση της χρήσης του ποδηλάτου κατά την διάρκεια της πανδημίας στην καθημερινότητα των πολιτών (<https://www.powergame.gr/green-power/80423/podilato-i-pandimia-apogeiose-tis-poliseis-idios-se-gynaikes-kai-neous/>).

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα (Ntonoli et al., 2021) κατά την διάρκεια του πρώτου lockdown στην Ελλάδα, σχετικά με την εμπειρία ασκούμενων σε On-line προγράμματα άσκησης, βρέθηκε πως οι συμμετέχοντες διάκινται θετικά τόσο στο να υιοθετήσουν αποκλειστικά την On-line συμμετοχή σε προγράμματα άσκησης στο μέλλον, όσο και συνδυαστικά με την δια ζώσης παρουσία τους στο γυμναστήριο. Το παραπάνω συμπέρασμα έρχεται να επιβεβαιωθεί και από το American College of Sport Medicine (ACSM) καθώς στη δεύτερη θέση στις τάσεις στο χώρο του fitness για το 2022 κατατάσσεται το «γυμναστήριο στο σπίτι» ως μια δημοφιλής εναλλακτική λύση για το γυμναστήριο, συνέπεια της παγκόσμιας πανδημίας της COVID-19. Τα άτομα θα συνεχίσουν να απομονώνονται μένοντας σπίτι, χρησιμοποιώντας τον ποικίλο εξοπλισμό που είναι πλέον διαθέσιμος, σε συνδυασμό με τα αποτελεσματικά διαδικτυακά προγράμματα άσκησης που προσφέρονται είτε από εξειδικευμένες πλατφόρμες είτε από γυμναστήρια που προσφέρουν πλέον και on – line προγράμματα άσκησης. Να σημειωθεί πως αυτή είναι η πρώτη χρονιά που το «γυμναστήριο στο σπίτι» εμφανίζεται ως τάση στο χώρο του fitness. Στην πρώτη θέση των τάσεων του fitness για το 2022 κατατάσσεται η φορητή τεχνολογία (wearable technologies) η οποία περιλαμβάνει εφαρμογές που σχετίζονται με την καταγραφή της φυσικής κατάστασης, smartwatches, συσκευές παρακολούθησης καρδιακών παλμών και συσκευές

παρακολούθησης GPS ενώ στην τρίτη θέση βρίσκονται οι υπαίθριες δραστηριότητες. Πιθανότατα πάλι λόγω της πανδημίας της COVID-19, έχουν γίνει δημοφιλείς περισσότερες υπαίθριες δραστηριότητες, όπως μικρές ομαδικές βόλτες ή οργανωμένες ομάδες πεζοπορίας. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι ημερήσιες εκδηλώσεις ή προγραμματισμένες εβδομαδιαίες πεζοπορικές εκδρομές. Οι συμμετέχοντες μπορούν να συναντηθούν σε ένα τοπικό πάρκο, μια περιοχή πεζοπορίας ή σε ένα ποδηλατοδρόμο και συνήθως υπάρχει και ένας καθορισμένος αρχηγός, ο οποίος και οργανώνει την όλη διαδικασία (<https://www.acsm.org/education-resources/trending-topics-resources/acsm-fitness-trends>).

Αυτή η πανδημία άλλαξε κυριολεκτικά τους κανόνες του παιχνιδιού στο πεδίο, για όλους τους συμμετέχοντες, σε οργανωτικό και ατομικό επίπεδο. Η θεωρία του Bourdieu βοηθά στην ανάδειξη των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν και στην επίδραση του στον κοινωνικό αλλά και οικονομικό ρόλο του αθλητισμού στην Ελλάδα. Σε αυτές τις μεταβαλλόμενες συνθήκες του αθλητισμού στην Ελλάδα ως εφαρμογή και θέαση από το φυσικό στο ψηφιακό περιβάλλον, γίνεται κατανοητό ότι θα πρέπει να αναζητηθούν συμπράξεις και συνέργειες που θα συνδυάζουν τις επιτρεπτές δυνατότητες της φυσικής άσκησης με τις δυνατότητες και την τεχνολογική καινοτομία ανάπτυξης του αθλητικού προϊόντος στο ψηφιακό περιβάλλον.

Covid-19, Αθλητισμός & «habitus» ένα καινούργιο πεδίο;

Πώς άλλαξαν οι συνθήκες για τον αθλητισμό και πώς διαμορφώνουν μια συγκεκριμένη συναίσθηση του κόσμου και θα διαμορφώνουν το ανάλογο πεδίο που συνεχώς εξελίσσεται;

Οι προσεγγίσεις από την άποψη των κοινωνιολογικών μελετών έχουν πολύπλευρο θεωρητικό και μεθοδολογικό υπόβαθρο και δανείζονται εννοιολογικά εργαλεία από διαφορετικά επιστημολογικά παραδείγματα (Kitchin & Howe, 2013). Συγκεκριμένα, τις τελευταίες δεκαετίες, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, η θεωρία του Bourdieu, συντέλεσε στη διαμόρφωση του ρεύματος των πολιτιστικών και κοινωνιολογικών σπουδών συμβάλλοντας σημαντικά στην παραγωγή κειμένων, ερμηνειών και αναλύσεων για τον αθλητισμό σε διάφορες κοινωνίες (Costa & Murphy, 2015).

Ένα πεδίο λοιπόν είναι μια κοινωνική αρένα που παρέχει το περιβάλλον στο οποίο οι δρώντες αγωνίζονται για πόρους (Bourdieu, 1990). Αντί να θεωρούνται ως όριο οικονομικής δραστηριότητας, τα πεδία είναι πολύπλοκα δίκτυα σχέσεων. Το ίδιο το πεδίο είναι ένα «αντικειμενικό, δομημένο σύστημα» κοινωνικών θέσεων. Αυτό το αντικειμενικό, δομημένο σύστημα σημαίνει ότι τομείς όπως ο επαγγελματικός αθλητισμός διαθέτουν μια λογική λειτουργίας που διαφέρει από άλλους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπως η υγεία, οι τέχνες ή η εκπαίδευση (Wacquant, 2014).

Ενώ προηγούμενες μελέτες (Tomlinson 2004, Thorpe 2009, Kitchin & Howe, 2013, Stuij 2015) έχουν εξετάσει την έννοια του «habitus» σε ατομικό, μικρό επίπεδο, εδώ επισημαίνεται η ανάγκη να ερευνηθεί πώς αυτό μπορεί να εφαρμοστεί στο πεδίο του αθλητισμού υπό την πανδημία της νόσου Covid-19. Η θεωρία του Bourdieu μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους ερευνητές ως εργαλείο για να βοηθήσει στην παροχή κοινωνικών εξηγήσεων της καθημερινής ζωής. (Emirbayer & Johnson, 2008). Συγκεκριμένα, το «habitus» λειτουργεί δομώντας τις προτιμήσεις μας για τις επιλογές μας για κοινωνική προτίμηση/πρακτική. Σύμφωνα με τα παραπάνω, θεωρητικά είμαστε συνεχώς σε θέση να καθορίσουμε τη δική μας πορεία δράσης, όπως είναι εμφανές στην περίπτωση των αλλαγών του πεδίου του αθλητισμού λόγω της πανδημίας. Ωστόσο, το «habitus» παράγει κανόνες και κανονικότητες που είναι διαμορφωμένες στο πεδίο (Kitchin & Howe, 2013). Αυτές οι καταστάσεις/προτιμήσεις δηλώνουν επίσης τι θεωρείται και τι δεν θεωρείται αποδεκτό. Κανόνες και κανονισμοί φαίνεται να δημιουργούνται συνεχώς

κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19. Το «habitus» επομένως ορίζεται ως ένα σύνολο προτιμήσεων, διαθέσεων, εκτιμήσεων και αντιλήψεων που παρέχουν νόημα στους ανθρώπους σε συγκεκριμένες συνθήκες, όπως για παράδειγμα η τωρινή υγειονομική κατάσταση (Carlson & Schneickert 2021).

Επίσης παρατηρήθηκε αλλαγή στη διαδικασία αναπαραγωγής ταξικών δομών και πεδίων: α) έχουν πληγεί οι μικρότεροι σύλλογοι, οι αγώνες χαμηλότερης κατηγορίας και οι δραστηριότητες μαζικού αθλητισμού, ιδίως εξαιτίας της οικονομικής εξάρτησής τους από μικρούς χορηγούς ή από τις ποσοστώςεις των ίδιων των αθλητών, β) οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα βιώνουν πολύ πιο έντονα τις αρνητικές επιπτώσεις του εγκλεισμού στο σπίτι καθώς διαθέτουν μικρότερους χώρους διαμονής με αποτέλεσμα η πραγματοποίηση σωματικής άσκησης μέσα στο χώρο του σπιτιού να καθίσταται σχεδόν αδύνατη.

Η πρακτική εφαρμογή της θεωρίας του Bourdieu μπορεί επίσης να προσφέρει μια ανάλυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ πεδίου και «habitus» όπως αναφέρεται και στον αντίκτυπο του Covid-19 στον Αθλητισμό. Χρησιμοποιώντας αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξηγήσει παράλληλα το αντιλαμβανόμενο status quo, τον αντίκτυπο που παρουσιάζεται στις κοινωνικές ομάδες και τις συνήθειες/αλλαγές τους αλλά και την αναγνώριση των δημοσίων επενδύσεων στον αθλητισμό, αναγνωρίζοντας τις ταξικές διαφορές κοινωνικών ομάδων. Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι μπορεί να αποκαλύψει πτυχές ταξικής ισχύος στη οργάνωση του αθλητισμού μέσω μιας διερεύνησης της αναπαραγωγής οικονομικής ανισότητας.

Συμπεράσματα

Η πανδημία της νόσου Covid-19 έχει πολλές διδαχές για την αθλητική κοινωνία και όχι μόνο. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι αυτή η κρίση ήταν καθοριστική για την αποκάλυψη προ-υπάρχοντων προβλημάτων. Οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να εξετάσουν προσεκτικά τον αντίκτυπο που θα έχει στην παροχή αθλητικών και σωματικών δραστηριοτήτων για όσους δεν μπορούν να αντέξουν οικονομικά την ιδιότητα μέλους γυμναστικής και τους προσωπικούς προπονητές (Nauright et al, 2020). Κοιτάζοντας όμως μπροστά σε ένα μέλλον μετά την πανδημία, τα αθλήματα που είναι επιτυχή κυρίως σε υψηλό επίπεδο φαίνεται να προσελκύουν όλο και περισσότερη κρατική χρηματοδότηση (Grix et al, 2021).

Η συνεχής αύξηση των διαδικτυακών μαθημάτων φυσικής αγωγής και των eSports κατά τη διάρκεια της πανδημίας είναι πιθανό να αφήσουν σημάδια στην παραγωγή και κατανάλωση αθλητικών προϊόντων και δραστηριοτήτων στο μέλλον (Grix et al, 2020). Επίσης, η παρακαταθήκη της πανδημίας Covid-19 για τον αθλητισμό, είναι πιθανό να ακολουθήσει την ανάπτυξη της εξ' αποστάσεως τηλεργασίας και της χρήσης διαδικτυακών πλατφόρμων. Η εργασία από το σπίτι, περιλαμβάνει συνήθως εκείνους με θεωρητικά υψηλότερα επίπεδα προσόντων. Προϋποθέτει επίσης μια ασφαλή και γρήγορη σύνδεση στο Διαδίκτυο, κάτι που δεν ισχύει, όπως φάνηκε μέσω πανδημίας για πολλούς στην Ελλάδα. Ενώ πολλοί συζητούν αν θα επενδύσουν σε ένα γραφείο στο σπίτι ή θα κάνουν ένα εικονικό μάθημα Pilates για να αντικαταστήσουν τα προηγούμενα καθεστώτα άσκησής τους, οι αρμόδιοι φορείς πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο επένδυσης σε δίκαιη και εύκολη πρόσβαση στον μαζικό αθλητισμό και αναψυχή για τους λιγότερο οικονομικά ευκατάστατους πολίτες (Bas et al, 2020).

Τέλος, παγκοσμίως τα eSports σημείωσαν σημαντικό ρυθμό ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της πανδημίας και ορισμένα αθλήματα, όπως η Formula 1 και το ποδόσφαιρο, απολάμβαναν ώθηση καθώς επαγγελματίες από αυτά τα αθλήματα στράφηκαν στον εικονικό κόσμο. Φαινομενικά, είναι μάλλον θέμα χρόνου η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή (ΔΟΕ) ή η Διεθνής Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου (FIFA) να

υποκύψουν στις πιέσεις για να δεχτούν κάποια μορφή «e-Ολυμπιακών Αγώνων» ή «e-World Cup», ειδικά καθώς η βιομηχανία των eSports αναπτύσσεται ραγδαία όσον αφορά τα οικονομικά και τους οπαδούς (Grix et al 2021).

Προτάσεις για Μελλοντική έρευνα

Τις τελευταίες δυο δεκαετίες, πτυχές της θεωρίας «habitus» του Bourdieu έχουν χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά από κοινωνιολογικούς ερευνητές που ερευνούν κυρίως τις κοινωνικές πλευρές του αθλητισμού. Από τις παραπάνω ενότητες διαφαίνεται ότι η έννοια «habitus» του Bourdieu προσφέρει δυνατότητες για έρευνα επίσης στον τομέα της αθλητικής διοίκησης, αλλά θα πρέπει να υιοθετηθεί μέσω μιας συνδυασμένης εννοιολογικής και μεθοδολογικής προσέγγισης. Η θεωρία της πρακτικής του Pierre Bourdieu θα μπορούσε να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για μελλοντικές έρευνες της Διοίκησης Αθλητισμού, οι οποίες εστιάζουν στην αποκάλυψη των συνθηκών που οδηγούν στην ανισότητα ή στην περιθωριοποίηση των συμμετεχόντων στο αθλητικό πεδίο.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Abrams, M., & Bartlett, M.L. (2019). #SportToo: Implications of and Best Practice for the #MeToo Movement in Sport. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 13(2), 243-258. DOI: 10.1123/jcsp.2018-0065

Alexandris, K., Karagiorgos, T., Ntovoli, A., & Zourladani, S. (2021). Using the Theories of Planned Behaviour and Leisure Constraints to study Fitness Club Members' behaviour after Covid-19 Lockdown. *Leisure Studies*, 1-16.

Bas, D., Martin, M., Pollack, C. & Venne, R. (2020). The impact of COVID-19 on sport, physical activity and well-being and its effects on social development. United Nations.

Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford university press.

Carlson, S., & Schneickert, C. (2021). Habitus in the context of transnationalization: From 'transnational habitus' to a configuration of dispositions and fields. *The Sociological Review*, 69(5), 1124-1140.

Costa, C., & Murphy, M. (2015). Bourdieu and the application of habitus across the social sciences. In *Bourdieu, habitus and social research* (pp. 3-17). Palgrave Macmillan, London.

Cunsolo Willox, A., Harper, S. L., Edge, V. L., 'My Word': Storytelling and Digital Media Lab, & Rigolet Inuit Community Government. (2013). Storytelling in a digital age: digital storytelling as an emerging narrative method for preserving and promoting indigenous oral wisdom.

Department of Economic and Social Affairs. https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2020/05/PB_73.pdf

Drewes, M., Daumann, F. & Follert, F. (2021). Exploring the sports economic impact of COVID-19 on professional soccer. *Soccer & Society*, 22(1-2), 125-137.

Edgerton, J. D., & Roberts, L. W. (2014). Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality. *Theory and Research in Education*, 12(2), 193-220.

- Emirbayer, M., & Johnson, V. (2008). Bourdieu and organizational analysis. *Theory and society*, 37(1), 1-44.
- ESPN. (2020). Survey: Sports fans support social justice stance by athletes, teams, Retrieved July 1, 2021 from https://www.espn.com/espn/story/_/id/29654147/survey-sports-fans-support-social-justice-stance-athletes-teams
- Evans, A. B., Blackwell, J., Dolan, P., Fahlén, J., Hoekman, R., Lenneis, V., ... & Wilcock, L. (2020). Sport in the face of the COVID-19 pandemic: towards an agenda for research in the sociology of sport.
- Fowler, B. (2020). Pierre Bourdieu on social transformation, with particular reference to political and symbolic revolutions. *Theory and society*, 49(3), 439-463.
- González, L. M., Devís-Devís, J., Pellicer-Chenoll, M., Pans, M., Pardo-Ibañez, A., García-Massó, X., ... & Pérez-Samaniego, V. (2021). The impact of COVID-19 on sport in Twitter: A quantitative and qualitative content analysis. *International journal of environmental research and public health*, 18(9), 4554.
- Grix, J., Brannagan, P. M., Grimes, H., & Neville, R. (2021). The impact of Covid-19 on sport. *International journal of sport policy and politics*, 13(1), 1-12.
- Harrison, L., & Startin, N. (2013). *Political research: An introduction*. Routledge.
- Horky, T. (2021). No sports, no spectators—no media, no money? The importance of spectators and broadcasting for professional sports during COVID-19. *Soccer & Society*, 22(1-2), 96-102.
- Husu, H. M. (2013). Bourdieu and social movements: Considering identity movements in terms of field, capital and habitus. *Social Movement Studies*, 12(3), 264-279.
- Kitchin, P. J., & Howe, P. D. (2013). How can the social theory of Pierre Bourdieu assist sport management research?. *Sport management review*, 16(2), 123-134.
- Laberge, S., & Kay, J. (2002). Pierre Bourdieu's sociocultural theory and sport practice. *Theory, sport and society*, 10, 239-266.
- Lizardo, O. (2004). The cognitive origins of Bourdieu's habitus. *Journal for the theory of social behaviour*, 34(4), 375-401.
- Lupton, D. (2014). *Digital sociology*. Routledge.
- Maton, K. (2014). Habitus. In Pierre Bourdieu (pp. 60-76). Routledge.
- Nauright, J., Zipp, S., & Kim, Y. H. (2020). The sports world in the era of COVID-19. *Qualitative Research*, 13(2), 127-147.
- Nielsen. (2018). Top 5 Global Sport Industry Trends 2018, Retrieved July 1, 2021 from https://www.nielsen.com/wp-content/uploads/sites/3/2019/04/Nielsen_Top5_Commercial_Trends_2018.pdf
- Ntovoli, A., Karagiorgos, T., & Alexandris, K. (submitted for publication). Comparing Enjoyment between Traditional Exercise and On-Line video Streaming Exercise during the COVID-19 lockdown in Greece.

Robbins, D. (2020). The work of Pierre Bourdieu: recognizing society. Routledge.

Stempel, C. (2018). Sport, social class, and cultural capital: Building on Bourdieu and his critics.

Wacquant, L. (2004). Following Pierre Bourdieu into the field. *Ethnography*, 5(4), 387-414.

Wacquant, L. (2014). Habitus as topic and tool. Reflections on becoming a prizefighter. *Sociological Studies*, 11(11), 113-120.

Webb, T. (2021). The future of officiating: analysing the impact of COVID-19 on referees in world football. *Soccer & Society*, 22(1-2), 12-18.

Κοινωνία και Αθλητισμός στη σύγχρονη Ελλάδα: κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις (επιμ. Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη) (2015)

Φουντούκη, Α. (2021). Η Δομή της Αθλητικής Βιομηχανίας. Στο Ν. Θεοδωράκης, (Επ.), Αθλητική Βιομηχανία: Επιχειρήσεις και Δραστηριότητες (Σελ. 1-47). Εκδόσεις Broken Hill Publishers LTD

Ηλεκτρονικές πηγές

<https://gga.gov.gr/mitroo/278-covid/2981-covid19-sports>

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-9-2021-0115_EL.html

<https://gss.gov.gr/grafeio-tupou/deltia-tupou/3341-14-5-21>

<https://www.moh.gov.gr/articles/ministry/grafeio-tytoy/press-releases/9951-anakoinwseis-apo-ton-yoyrgo-ygeias-thano-pleyrh>

<https://www.powergame.gr/green-power/80423/podilato-i-pandimia-apogeiose-tis-poliseis-idios-se-gynaikes-kai-neous/>

https://www.yamaha.com/en/news_release/2020/20052501/

<https://www.acsm.org/education-resources/trending-topics-resources/acsm-fitness-trends>

International Olympic Committee. (2021). IOC Statement on gender equality in the Olympic Movement, Retrieved July 2, 2021 from <https://olympics.com/ioc/news/ioc-statement-on-gender-equality-in-the-olympic-movement>